

Samlingsnamn

SISAB - Projekteringsanvisning tillgänglighet

Samlingsversion

[- 8- -]{+ 9. +}0.[- 0 -]{+ 2 +}

Sammansättning

Grupp	Version
Sisab metoder Urval <ul style="list-style-type: none"> projekteringsanvisning-tillgänglighet/**/* 	[- 8- -]{+ 9. +}0.[- 0 -]{+ 2 +}

Innehållsförteckning

Fil	Källa	Version
{+ Inledning +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/inledning/inledning.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
{+ Miljöbyggnad +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/miljöbyggnad/miljöbyggnad.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
{+ Reglering kring bygg +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/reglering/reglering.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
Ansvarsfördelning	sisab/sisab-metoder projekteringsanvisning-tillgänglighet/ansvarsfordelning/ansvarsfordelning.partial.html	[- 8- -]{+ 9. +}0.[- 0 -]{+ 2 +}
{+ Nybyggnad +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/nybyggnad/nybyggnad.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
{+ Om- och tillbyggnad +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/om-och-tillbyggnad/om-och-tillbyggnad.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
{+ Hjälpmedel +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning-tillgänglighet/hjälpmedel/hjälpmedel.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
Förskolor	sisab/sisab-metoder projekteringsanvisning-tillgänglighet/forskolor/forskolor.partial.html	[- 8- -]{+ 9. +}0.[- 0 -]{+ 2 +}

Fil	Källa	Version
{+ Utbildningsförvaltningen +}	{+ sisab/sisab-metoder +} {+ projekteringsanvisning- tillganglighet/utbildningsforvaltningen/utbildningsforvaltningen.partial.html +}	{+ 9.0.2 +}
Frångänglighet	sisab/sisab-metoder projekteringsanvisning-tillganglighet/franganglighet/franganglighet.partial.html	[- 8. -] {+ 9. +}0. [- 0 -] {+ 2 +}
Funktionsvariationer och utformning	sisab/sisab-metoder projekteringsanvisning-tillganglighet/funktionsvariationer-och- utformning/funktionsvariationer-och-utformning.partial.html	[- 8. -] {+ 9. +}0. [- 0 -]
[- Hjälpmedel -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning-tillganglighet/hjalpmedel/hjalpmedel.partial.html -]	[- 8.0.0 -]
[- Inledning -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning-tillganglighet/inledning/inledning.partial.html -]	[- 8.0.0 -]
[- Miljöbyggnad -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning-tillganglighet/miljobyggnad/miljobyggnad.partial.html -]	[- 8.0.0 -]
[- Nybyggnad -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning-tillganglighet/nybyggnad/nybyggnad.partial.html -]	[- 8.0.0 -]
[- Om- och tillbyggnad -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning-tillganglighet/om-och-tillbyggnad/om-och- tillbyggnad.partial.html -]	[- 8.0.0 -]
[- Utbildningsförvaltningen -]	[- sisab/sisab-metoder -] [- projekteringsanvisning- tillganglighet/utbildningsforvaltningen/utbildningsforvaltningen.partial.html -]	[- 8.0.0 -] {+ 2 +}

{+ Inledning +}

{+ Information tillgänglighet +}

{+ SISAB:s skolor och förskolor ska erbjuda en tillgänglig och inkluderande miljö för de som vistas där.
+}

{+ SISAB ska tillgodose tillgängligheten i Stockholm stads skolor och förskolor. +}

{+ Projekteringsanvisning för tillgänglighet är styrande och ska ligga till grund för projektering vid om-
till- och nybyggnation samt för skolgårdar. +}

{+ Övriga projekteringsanvisningar som förtydligar kring tillgänglighetsfrågor är Akustik, Mark,
Elsystem, Telesystem, Transportsystem (hissar m.m.) och Brandskydd. Andra faktorer som
frångänglighet, orientering, ventilation material- och växtval påverkar också tillgängligheten för personer
med funktionsnedsättningar. +}

{+ SISAB har som ett komplement till dessa projekteringsanvisningar utarbetat +}{+ *Goda exempel tillgänglighet* +}{+ . +}

{+ SISAB följer lagstiftning avseende tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga enl. BBR (Boverket), HIN (Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpbara hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser) och ALM (Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader). +}

{+ Tekniskt samråd +}

{+ Kom ihåg att kontakta SISAB:s anvisningsansvarig för samråd. Detta skall ske i varje projekt i varje skede och dokumenteras av projektör. Projektansvarig eller projektledning ska alltid tillfrågas och bjudas in till möte. Använd gärna Mall – Protokoll samrådsmöte teknikansvarig Tillgänglighet.docx för att protokollföra mötet. Vid frågor eller funderingar finns alltid SISAB:s specialister till hjälp. +}

{+ Miljöbyggnad +}

{+ SISAB projekterar all nyproduktion enligt Sweden Green Building Council:s system Miljöbyggnad, totalbetyg SILVER Council:s system Miljöbyggnad, totalbetyg SILVER. I vissa fall innebär Miljöbyggnads kriterier nya eller högre krav jämfört med SISAB:s anvisningar. T.ex. kan det ställas särskilda krav på beräkning och uppföljning. Kraven beror på vilken nivå (BRONS, SILVER, GULD) som valts för respektive indikator och vilken kriterieversion man arbetar med. Mer information om Miljöbyggnads kriterier och indikatorer finns på SGBC:s hemsida. +}

{+ Se även SISAB:s Goda exempel +}{+ *Miljöbyggnad på SISAB* +}{+ . +}

{+ Reglering kring bygg +}

{+ SISAB strävar efter att definiera tillgänglighet i sina projekt i nivå med senast gällande BBR innan de nya byggreglerna började gälla från den 1 juli 2025 i enlighet med nedan. +}

{+ Definitioner och begrepp +}

{+ Exempel på nedsatt rörelseförmåga är nedsatt funktion i armar, händer, bål och ben liksom dålig balans. Personer med nedsatt rörelseförmåga kan behöva använda t.ex. rullstol, rollator eller käpp. Exempel på nedsatt orienteringsförmåga är nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga (utvecklingsstörning, hjärnskada). +}

{+ Tillgänglighet och användbarhet på tomter +}

{+ Tillgängliga och användbara gångvägar, angörings- och parkeringsplatser m.m. +}

{+ Minst en tillgänglig och användbar gångväg ska finnas mellan tillgängliga entréer till byggnader och – parkeringsplatser, – angöringsplatser för bilar, – friytor, och – allmänna gångvägar i anslutning till tomten. Tillgängliga och användbara gångvägar ska där det är möjligt utformas utan nivåskillnader. Där nivåskillnader inte kan undvikas ska de utjämnas med ramper. +}

{+ Tillgängliga och användbara gångvägar ska – vara lätta att följa, – kunna särskiljas från möblerade ytor, och – kunna användas som sammanhängande taktila och visuella ledstråk. +}

{+ Exempel på friytor är lekplatser, bollplaner och gemensamma uteplatser. En tillgänglig och användbar gångväg bör – vara så horisontell som möjligt, – inte luta mer än 1:50 i sidled, – ha en fri bredd på minst 1,5 meter alternativt minst 1,0 meter och då ha vändzoner med högst 10 meters mellanrum, – vid öppningar i t.ex. staket, häckar och liknande ha en fri bredd på minst 0,90 meter, – vara fri från hinder, och – utjämnas med en 0,9–1,0 meter bred ramp till 0-nivå om det finns nivåskillnader vid övergången mellan olika typer av gångytor och platser. Naturliga ledytor som gräskanter, murar, staket, kanter och fasader kan kompletteras med konstgjorda ledytor till ett sammanhängande ledstråk. Fasta sittplatser med rygg- och armstöd i anslutning till tillgängliga och användbara gångvägar och entréer ökar tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelseförmåga. +}

{+ En angöringsplats för bilar ska finnas och parkeringsplatser för rörelsehindrade ska kunna ordnas efter behov inom 25 meters gångavstånd från en tillgänglig och användbar entré till publika lokaler och arbetslokaler. Markbeläggningen på sådana angöringsplatser och parkeringsplatser ska vara fast, jämn och halkfri. +}

{+ Parkeringsplats för rörelsehindrad bör dimensioneras med hänsyn till avsedd användning och långsiktigt behov. Breddmått på en parkeringsplats som ska medge att rullstol tas in från sidan bör vara 5,0 meter. Lutningen i längs- och sidled på angöringsplatser och parkeringsplatser för rörelsehindrade bör inte överstiga 1:50. Parkeringsplatser för rörelsehindrade bör vara tydligt skyltade, även vintertid. +}

{+ Gångytor på tomter +}

{+ Gångytor ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan ta sig fram och så att personer som använder rullstol kan förflytta sig utan hjälp. Markbeläggningen på gångytor ska vara fast, jämn och halkfri. +}

{+ Gångytor kan t.ex. finnas på gångvägar, lekplatser och ramper samt i trappor. Betongmarkplattor, släta stenhällar, fasta och jämna grusytor och asfalt är exempel på lämpliga ytmaterial. +}

{+ Ramper på tomter +}

{+ Ramper ska kunna användas av personer med nedsatt rörelseförmåga. De ska luta högst 1:12. +}

{+ Ramper bör kompletteras med trappor där det är möjligt. För personer med nedsatt rörelseförmåga kan det vara svårt att klara flera ramper i rad med en total höjd på mer än 1,0 meter. +}

{+ En ramp bör – ha minst 2 meter långa vilplan, – ha en höjdskillnad på högst 0,5 meter mellan vilplanen, – ha en fri bredd på minst 1,3 meter, – vara fri från hinder, och – ha ett minst 40 mm högt avåkningsskydd om det finns nivåskillnader mot omgivningen. En ramp får luta högst 1:12 för att minimera risken att någon ska välta. En ramp blir säkrare att använda om den inte lutar mer än 1:20. +}

{+ Kontraster och markeringar på tomter +}

{+ Parkeringsplatser, angöringsplatser för bilar och friytor, liksom gångytor, trappor, ramper och konstgjorda ledytor samt manöverdon ska vara lätta att upptäcka. +}

{+ Kontrast mot omgivningen kan åstadkommas med avvikande material och ljushet. Konstgjorda ledytor kan bestå av material med avvikande struktur och ljushet som fälls in i markbeläggningen, t.ex. tydligt kännbara plattor i en slät yta. En ljushetskontrast på minst 0.40 enligt NCS (Natural Color System) mellan kontrastmarkeringen och den omgivande ytan kan avsevärt öka möjligheten för synsvaga att uppfatta markeringen. +}

{+ Belysning för orientering på tomter +}

{+ Belysningen längs tillgängliga och användbara gångvägar och vid parkeringsplatser, angöringsplatser för bilar och friytor, ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan orientera sig. +}

{+ På tillgängliga och användbara gångvägar bör markytan vara tillräckligt och jämnt belyst. Fast belysning bör inte vara bländande. +}

{+ Orienterande skyltar på tomter +}

{+ Orienterande skyltar ska vara tillgängliga och användbara. +}

{+ Orienterande skyltar bör vara lättbegripliga och lättlästa, ha ljushetskontrast och vara placerade på lämplig höjd så att de kan läsas/höras såväl av personer som använder rullstol som av stående personer med nedsatt syn. De bör placeras där man förväntar sig att de ska finnas och så att man kan komma tätt intill dem. Textstorleken bör väljas efter läsavståndet och ytan bör inte ge upphov till reflexer. Skyltar bör kompletteras med bokstäver i upphöjd relief samt i vissa fall med punktskrift och talad information och tydliga, lättförståeliga och välkända bildsymboler. +}

{+ Tillgängliga och användbara entréer till byggnader +}

{+ Tillämpningsområde +}

{+ Reglerna gäller inte för arbetslokaler om det är obefogat med hänsyn till arten av den verksamhet som lokalerna är avsedda för. +}

{+ Allmänt +}

{+ Huvudentréer till publika lokaler och arbetslokaler ska placeras och utformas så att de är tillgängliga och användbara. Även övriga entréer till publika lokaler och arbetslokaler ska vara tillgängliga och användbara om det behövs för att uppfylla kraven på tillgänglighet och användbarhet. Tillgängliga entréer ska vara lätta att upptäcka. +}

{+ För att en entré ska vara lätt att upptäcka bör den vara a) kontrastmarkerad och b) väl belyst. +}

{+ Tillgänglighet och användbarhet i byggnader +}

{+ Tillämpningsområde +}

{+ Reglerna gäller inte för arbetslokaler om det är obefogat med hänsyn till arten av den verksamhet som lokalerna är avsedda för. +}

{+ Entré- och kommunikationsutrymmen +}

{+ Entré- och kommunikationsutrymmen ska vara tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Entré- och kommunikationsutrymmen ska ha tillräckligt manöverutrymme för rullstol och utformas så att personer som använder rullstol kan förflytta sig utan hjälp. Entré- och kommunikationsutrymmen ska där det är möjligt, utformas utan nivåskillnader. Där nivåskillnader i kommunikationsutrymmen inte kan undvikas ska skillnaderna utjämnas med ramp, hiss eller annan lyftanordning och trappa. +}

{+ Ett kommunikationsutrymme bör a) ha en fri bredd på minst 1,30 meter, gäller dock inte trappor, b) vid begränsade hinder, t.ex. pelare, ha en fri bredd på minst 0,80 meter. +}

{+ Ramper i byggnader +}

{+ Ramper ska kunna användas av personer med nedsatt rörelseförmåga. Ramper ska luta högst 1:12. +}

{+ En ramp bör a) ha minst 2 meter långa vilplan, b) ha en höjdskillnad på högst 0,5 meter mellan vilplanen, c) ha en total höjdskillnad på högst 1,0 meter, d) ha en fri bredd på minst 1,3 meter, e) vara fri från hinder, och f) ha ett minst 40 mm högt avåkningsskydd. En ramp får luta högst 1:12 för att minimera risken att någon ska välta. En ramp blir säkrare att använda om den inte lutar mer än 1:20. +}

{+ Kontraster och markeringar i byggnader +}

{+ Viktiga målpunkter i byggnader liksom gångytor, trappor och ramper samt manöverdon ska vara lätta att upptäcka och hitta fram till även för personer med nedsatt orienteringsförmåga. +}

{+ Exempel på viktiga målpunkter i byggnader är entrédörrar och hissdörrar, samt, i publika lokaler, receptionsdiskar, toalettdörrar, dörrar i och till utrymningsvägar och informationsställen. I publika lokaler bör det finnas logiska ledstråk som leder mellan utvalda målpunkter. På öppna ytor i t.ex. receptioner bör sammanhängande taktila och visuella ledstråk finnas. Ledytor i golvet kan ordnas med avvikande material och med ljushetskontrast. Kontrast mot omgivningen kan åstadkommas med avvikande material och ljushet. En ljushetskontrast på minst 0.40 enligt NCS (Natural Color System) mellan kontrastmarkeringen och den omgivande ytan ökar avsevärt möjligheten för synsvaga att uppfatta markeringen. Logiska färgsystem underlättar orienteringen för personer med utvecklingsstörning eller andra orienteringssvårigheter. +}

{+ Belysning för orientering i byggnader +}

{+ Belysningen i entréer och kommunikationsutrymmen ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan orientera sig. +}

{+ Golv i kommunikationsutrymmen bör vara tillräckligt och jämnt belysta. Ljuskällan bör vara avskärmad och kontrasten i ljushet mellan angränsande utrymmen och mellan ute och inne bör inte vara för stor. +}

{+ Orienterande skyltar i byggnader +}

{+ Orienterande skyltar ska vara tillgängliga och användbara. +}

{+ Orienterande skyltar bör vara lättbegripliga och lättlästa, ha ljushetskontrast och vara placerade på lämplig höjd så att de kan läsas/höras såväl av personer som använder rullstol som av stående personer med nedsatt syn. De bör placeras där man förväntar sig att de ska finnas och så att man kan komma tätt intill dem. Textstorleken bör väljas efter läsavståndet och ytan bör inte ge upphov till reflexer. Skyltar bör vara kompletterade med bokstäver i upphöjd relief samt i vissa fall med punktskrift och talad information och tydliga, lättförståeliga och välkända bildsymboler. Elektronisk skyltning bör vara utformad så att personer med nedsatt orienteringsförmåga kan uppfatta och förstå den. +}

{+ Dörrar och portar +}

{+ Tillgängliga och användbara dörrar och portar ska utformas så att de medger passage med rullstol och så att tillräckligt utrymme finns för att öppna och stänga dörren eller porten från rullstolen. Även andra öppningar i förflyttningsvägar ska utformas så att de medger passage med rullstol. Tillgängliga och användbara dörrar och portar ska utformas så att de lätt kan öppnas av personer med nedsatt rörelseförmåga. Handtag, manöverdon och lås ska placeras och utformas så att de kan användas såväl av personer med nedsatt rörelseförmåga som av personer med nedsatt orienteringsförmåga. +}

{+ Det fria passagemåttet bör vara minst 0,80 meter, när dörren är uppställd i 90°, vid a) entrédörrar, b) hissdörrar, c) korridordörrar som är placerade vinkelrätt mot korridorens längdriktning, d) öppningar i förflyttningsvägar, e) dörrar till hygienrum i publika lokaler som ska vara användbara för personer med nedsatt rörelseförmåga och f) dörrar till samlingslokaler. Dörrar som ska vara tillgängliga och användbara bör förses med automatisk dörröppnare om de har dörrstängare eller är tunga. Vid dörrar med automatisk dörröppnare är det viktigt att markera utrymmet där dörren slås upp eller att förse dörrarna med säkerhetssensorer eller liknande. Manöverdon för dörröppnare bör placeras med centrum 0,80 meter från golvet eller marken och minst 0,70 meter, men gärna 1,0 meter, från hörn eller dörrbladets framkant i ogynnsammaste läge. Manöverdon bör kunna hanteras även av personer med nedsatt styrka eller nedsatt grip- eller precisionsförmåga. Dörr- och portöppningar bör utformas utan nivåskillnader, om det

inte behövs en tröskel av t.ex. fukt- eller klimatskäl. En eventuell tröskel bör dock vara så låg som möjligt och fasad, så att den är lätt att passera med rullstol, och så att risken för att snubbla minimeras. +}

{+ Hissar och andra lyftanordningar +}

{+ Då hissar eller andra lyftanordningar krävs för att arbetslokaler och publika lokaler ska vara tillgängliga och användbara ska minst en av dem rymma en person som använder rullstol och en medhjälpare. En sådan hiss eller annan lyftanordning ska också utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga självständigt kan använda den. Hissar och andra lyftanordningar ska utformas så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan uppmärksamma när hisskorgen stannat för av- och påstigning. +}

{+ Hissar som uppfyller kraven finns i SS-EN 81-70. Typ 2 (1,1 x 1,4 meter) och 5 (2,0 x 1,4 meter) i SS-EN 81-70 uppfyller kraven på tillgängligt och användbart utrymme i hissen. I SS-EN 81-70 finns även lämpliga manöver- och signalorgan, där bilaga B bör användas för hissar i publika lokaler. +}

{+ Ljudmiljö +}

{+ I publika lokaler där personer med nedsatt orienteringsförmåga är beroende av ljudmiljön för att kunna ta del av väsentlig information ska ljudmiljön utformas för god hörbarhet, god taluppfattbarhet och god orienterbarhet. Samlingssalar och receptioner ska utrustas med teleslingor eller andra tekniska lösningar så att de blir tillgängliga och användbara för personer med nedsatt hörsel. +}

{+ Kravet på god hörbarhet, god taluppfattbarhet och god orienterbarhet gäller publika utrymmen i exempelvis – samlingssalar och – receptioner. Exempel på samlingssalar är hörsalar som rymmer minst 50 personer. En efterklangstid på 0,6 sekunder bör uppnås, undantaget samlingssalar där efterklangstiden kan vara upp till 0,8 sekunder. Om kravet säkerställs på annat sätt kan efterklangstiden i stora lokaler med rumshöjd högre än 3,50 meter vara upp till 2,0 sekunder. Lokalerna bör utformas så att bakgrundsnivån ekvivalent ljudnivå L_{pAeq} från tekniska installationer, hissar eller annan trafik än egetrafik uppgår till högst – 30 dB i samlingssalar, – 35 dB i receptioner, och – 45 dB i övriga lokaler enligt första stycket. +}

{+ Samlingslokaler +}

{+ Begränsade delar av större samlingslokaler behöver inte vara fullt tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelseförmåga. Podier och scener ska dock alltid vara tillgängliga och användbara. +}

{+ Fasta platser för personer som använder rullstol bör integreras med övriga platser och ge samma möjlighet att se och höra som andra åskådare har. +}

{+ Tillgängliga och användbara toaletter +}

{+ Där det finns toaletter för allmänheten ska minst en toalett vara tillgänglig och användbar. +}

{+ I publika lokaler som har fler än ett plan med toaletter för allmänheten bör minst en toalett på varje sådant plan vara tillgänglig och användbar. Den tillgängliga och användbara toaletten bör ha a) minsta måtten 2,2 x 2,2 meter, b) lämpligt utformad och placerad inredning och utrustning, c) kontrastmarkeringar, och d) säkerhetslarm. +}

{+ Rumshöjd +}

{+ Rumshöjden i byggnader ska vara tillräcklig för att undvika olägenheter för människors hälsa. +}

{+ Publika lokaler +}

{+ Rumshöjden i publika lokaler ska vara minst 2,70 meter. I rum avsedda för ett mindre antal personer får denna rumshöjd underskridas. Rumshöjden får dock inte vara lägre än 2,40 meter. +}

{+ Exempel på rum avsedda för ett mindre antal personer är rum med plats för högst 16 personer. +}

{+ Arbetslokaler +}

{+ Rumshöjden i undervisningslokaler och andra lokaler avsedda för ett större antal personer ska vara minst 2,70 meter. +}

{+ Krav på tillgänglighet rumshöjd vid ändring av byggnader +}

{+ Tillgänglighet och användbarhet i byggnader +}

{+ Kraven får tillgodoses på annat sätt än vad som anges där om motsvarande nivå på tillgänglighet och användbarhet ändå uppnås. Avsteg från nivån får dock göras om det finns synnerliga skäl med hänsyn till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar. +}

{+ I entréer till arbetslokaler och lokaler dit allmänheten har tillträde som har nivåskillnader innanför huvudentrédörren bör en ramp, hiss eller annan lyftanordning installeras. En förutsättning är att det finns tillräckligt utrymme och att installationen utförs så att byggnadens kulturvärden kan behållas. Nivåskillnader mellan hygienrum och utrymmet utanför dörren bör utjämnas. Tillgängligheten till hygienrum får inte försämrats t.ex. genom att golvet höjs, om det inte finns synnerliga skäl. Ett exempel på synnerligt skäl är om det krävs för att få lutning mot golvbrunn. Viktiga målpunkter i byggnader liksom gångtytor, trappor och ramper samt manöverdon bör vara lätta att upptäcka och hitta fram till för personer med nedsatt orienteringsförmåga. Detta kan t.ex. handla om att kontrastmarkera. Dörrar som ska vara tillgängliga och användbara bör breddas om det inte finns synnerliga skäl för avsteg. Om en publik lokal har en eller flera toaletter för allmänheten bör minst en toalett vara tillgänglig och användbar. Samlingslokaler och receptioner bör utrustas med teleslinga, IR-system eller någon annan teknisk lösning så att de blir tillgängliga och användbara för personer med nedsatt hörsel. Avfallsutrymmen bör vara användbara. +}

{+ Tillgängliga och användbara entréer till byggnader +}

{+ Nivåskillnader till huvudentréer ska överbryggas om det inte finns synnerliga skäl för avsteg. +}

{+ Nivåskillnader vid huvudentréer kan t.ex. överbryggas med markuppbbyggnad, ramper, hissar eller andra lyftanordningar. Synnerliga skäl för avsteg kan t.ex. vara att – markförhållandena inte medger det, exempelvis på grund av att tomten inte rymmer en ramp, hiss eller annan lyftanordning, – åtgärden skulle medföra en förvanskning av en särskilt värdefull byggnad, – tillgängligheten och användbarheten trots åtgärden ändå inte förbättras exempelvis om det omedelbart innanför entrén finns en nivåskillnad som inte går att överbrygga, – en byggnad redan har en likvärdig tillgänglig och användbar entré, och –

åtgärden skulle försämra framkomligheten i övrigt exempelvis om en ramp till en entré skulle försvåra tillgängligheten och användbarheten på en trottoar. +}

{+ Tillgänglig och användbar hiss eller annan lyftanordning +}

{+ Vid omfattande ändringar av arbetslokaler och publika lokaler ska en tillgänglig och användbar hiss eller annan lyftanordning installeras, om sådan saknas. Avsteg från detta krav får göras endast om det finns synnerliga skäl för detta. +}

{+ Ett sätt att tillgodose kravet på hiss kan vara att installera en hiss i en tillbyggnad i anslutning till trapphuset. Synnerliga skäl för avsteg kan t.ex. vara att – åtgärden medför att en särskilt värdefull byggnad förvanskas, – det inte går att åstadkomma tillräckligt utrymme för såväl hiss som säker utrymning via trappa samt plats för bårtransport i trappan om hissen inte rymmer en sjukbår, – en hissinstallation i sig skulle medföra omfattande ingrepp i byggnadens stomme, utöver de ingrepp som behövs för själva hissinstallationen. +}

{+ Tillgänglighet och användbarhet på tomter +}

{+ För att tomten ska bli mer användbar bör – nivåskillnader vid övergången mellan olika typer av gångytor och platser, som t.ex. vid övergångsställen, utjämnas till 0-nivå med en 0,9–1,0 meter bred yta som lutar högst 1:12, – markbeläggningar på gångytor normalt vara fasta, jämna och halkfria, – parkeringsplatser, angöringsplatser för bilar, friytor, gångytor, trappor och ramper ha markeringar och kontraster mot omgivningen. +}

Ansvarsfördelning

Inom Stockholm stad har ansvarsförhållandet mellan SISAB och hyresgästerna reglerats så att ansvaret har flyttats över från hyresvärden till hyresgästen. Vid nybyggnadsförfarande projekteras full tillgänglighet enligt BBR och SISAB:s projekteringsanvisning. Vid ombyggnad kommer Utbildningsförvaltningen att särskilt beställa tillgänglighetsåtgärder enligt nivåer längre ned i detta dokument.

Med hänsyn till AFS 2023:12 så behöver projekten tillsammans med beställare och verksamhet tillsvidare överenskomma omfattning och nivå på frångänglighet.

[- ~~Förskolor~~ -]{+ Nybyggnad +}

{+ Vid nybyggnad av skolor och förskolor ska arbetet med tillgänglighet följa BBR. +} För {+ publika delar (nivå 1 enl Utbildningsförvaltningens definition, se längre fram i dokumentet) ska handboken BYGG IKAPP, 7 utgåvan, från Svensk Byggtjänst användas som vägledning. +}

{+ På Myndigheten +} fö[- ~~rskolor~~ -]{+ r Delaktighets hemsida finns checklistor som +} kan [- ~~stadsdelarna ställa ytterligare krav än de som ställs i BBR.~~ -]{+ användas för tillgänglighet. Kan användas vid ny- omoch tillbyggnad. +}

[- Frångänglighet -]{+ Om- och tillbyggnad +}

~~[- Brandkonsulten ansvarar -]{+ Vid tillbyggnad av skolor och +} fö[- r frångängligheten, se även Brandanvisning. Avsteg enligt Brandanvisning. -]~~

~~[- Konsulter som berörs av frångänglighetsproblematiken är brand, arkitekt, landskapsarkitekt, tillgänglighet, V och E. -]~~

~~[- Övriga berörda konsulter möjliggör och samordnar att utrymning kan ske och att utrymme för säker utrymningsplats tillskapas. -]~~

~~[- Projekten kommer tillsammans med Utbildningsförvaltningen och stadsdelarna överens om omfattning och nivå på frångänglighet i respektive ombyggnadsprojekt. När tillgänglighetsåtgärder beställs och utförs medför detta automatiskt att frångängligheten -]{+ rskolor gäller BBR. Det gäller +} också [- måste beställas och utföras. -]~~

~~[- I ett PM från SISAB daterat 2024-01-05 fastställs att Utbildningsförvaltningen alltid bör beställa utredning av behov av frångänglighetsåtgärder i samband med tillgänglighetsanpassningar för att kunna ta ett medvetet och väl underbyggt beslut om dessa ska genomföras eller ej. Ska lokalerna hyras ut utanför verksamhetstid -][[- ska -][[- utredning av frångängligheten beställas. -]~~

~~[- Vid nybyggnad och -]{+ vid +} större ombyggnad [- utförs alltid säker utrymningsplats -]{+ av skolor och förskolor men med de anpassningar som anges i BBR 1:22 och 3.5. Enkelt avhjälpa hinder ska undanröjas eller minska +} enligt [- Brandskyddsbeskrivning. -]{+ BFS 2011:13 samt ändringsförfattning BFS 2013:9 - HIN 3. +}~~

~~[- Funktionsvariationer och utformning -]~~

~~[- Skol- och förskolelokaler används av personer med flertalet funktionsvariationer. En lugn och harmonisk miljö med tydlighet där det finns plats -]{+ Det tillkommer projektansvarig att tidigt i varje enskilt projekt avgöra om kriterier +} för [- olika behov är en bra grund -]{+ ombyggnad uppfylls. Projektgruppen +} fö[- r de flesta elever även om särskilda anpassningar -]{+ rhåller sig till beslutet och projekterar utifrån satta förutsättningar. Vid tveksamheter ska omfattningen utredas snarast så att projektgruppens arbete +} kan [- behöva göras för enskilda elever. -]~~

~~[- Tänk igenom val av material, gärna naturmaterial, och kulörval. Prioritera milda kulörer före vitt, grått, beige eller starka kulörer. Undvik större kontrast än 0,4 NCS för att uppnå ett harmoniskt intryck. WC-utrymmen planeras noggrant för att uppnå kontrast utan att det samtidigt blir för rörigt med alla sanitetsprodukter som ska finnas på den lilla ytan. Välj samma kulör för samtliga väggar, ljusa färger som kontrasterar mot vitt är att föredra. -]{+ fortskrida. +}~~

Hjälpmedel

Enkelt avhjälpsta hinder - HIN 3

Enkelt avhjälpsta hinder är retroaktiva krav, viss tillgänglighet för funktionshindrade krävs även i publika utrymmen och platser där fastighetsägaren inte planerar ombyggnad eller tillbyggnad av andra skäl. Vid alla om- och tillbyggnader gäller att de enkelt avhjälpsta hinder som finns ska undanröjas eller minskas enligt HIN.

Tillgänglighet till gemensamma platser – ALM 2

ALM, tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på gemensamma platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader, anger delvis högre nivåer än BBR. ALM är inte bindande för skoltomter (de utgör inte allmän plats) men SISAB har antagit ALMs föreskrifter och råd för tillgänglighet på tomt från skolgårdsingångar och parkerings- och angöringsplatser fram till entréer som ska vara tillgängliga enligt BBR. Skolgårdarna inom staden ska vara publika och behöver då leva upp till kraven inom ALM.

De lokaler och markutrymmen i skolor som berörs av HIN och ALM är:

- Angöring, parkering, gångvägar, entréer, passager etc. för att nå lokalerna.
- Rektorsexpedition, reception eller dylikt.
- Gymnastiksal och omklädningsrum.
- Aula/samlingssal och matsal.

Krav på hörslinga i samlingssal för min 50 pers enl. BBR.

Det som i nybyggda skolor kommer att benämnas samlingssal, oftast matsal ska förses med hörslinga. Se projekteringsanvisning El-telesystem

De lokaler och markutrymmen i förskolor som berörs av HIN och ALM är:

- Besöksentré
- Angöring, parkering, gångvägar för att nå besöksentrén.

Barnsäkerheten är viktigast, vilket även gäller vid entréer och grindar.

Stockholms stad

Se Stockholms stads *Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029* för specifika krav inom staden. Framförallt punkt 1, rätten till utbildning, berör projekt inom

SISAB. Även övriga punkter bidrar till att förbättra livskvalitet och inkludering för elever och personer med funktionsnedsättning som arbetar eller besöker SISAB:s lokaler och skolgårdar.

Programmet består av nio fokusområden:

1. Rätten till utbildning och få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen
2. Rätten till arbete och försörjning
3. Rätten att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet vid kris
4. Rätten till ett fungerande boende
5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik
6. Rätten till bästa möjliga hälsa
7. Rätten till individuellt stöd
8. Rätten till kultur och fritid
9. Rätten att delta i demokratin

~~[- Inledning -]~~{+ Förskolor +}

~~[- Information tillgänglighet -]~~

~~[- SISAB:s skolor och -]{+ För +} förskolor [- ska erbjuda en tillgänglig och inkluderande miljö för -]{+ kan stadsdelarna ställa ytterligare krav än +} de som [- vistas där. -]~~

~~[- SISAB ska tillgodose tillgängligheten -]{+ ställs +} i [- Stockholm stads skolor och förskolor. -]~~

~~[- Projekteringsanvisning för tillgänglighet är styrande och ska ligga till grund för projektering vid om- till- och nybyggnation samt för skolgårdar. -]~~

~~[- Övriga projekteringsanvisningar som förtydligar kring tillgänglighetsfrågor är Akustik, Mark, Elsystem, Telesystem, Transportsystem (hissar m.m.) och Brandskydd. Andra faktorer som frångänglighet, orientering, ventilation material- och växtval påverkar också tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. -]~~

~~[- SISAB har som ett komplement till dessa projekteringsanvisningar utarbetat -]/[- Goda exempel tillgänglighet -]/[- - -]~~

~~[- SISAB följer lagstiftning avseende tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga enl. BBR (Boverket), HIN (Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser) och ALM (Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader). -]~~

~~[- Nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga definieras i BBR 3:111 och dimensionerande mått för rullstol definieras i BBR 3:112. BBR 3:1 gäller alltid alla byggnader och tomter (3:146–148 gäller enbart bostäder). -]~~

~~[- Tekniskt samråd -]~~

~~[- Kom ihåg att kontakta SISAB:s anvisningsansvarig för samråd. Detta skall ske i varje projekt i varje skede och dokumenteras av projektör. Vid frågor eller funderingar finns alltid SISAB:s specialister till hjälp -]~~

[- Miljöbyggnad -]

~~[- SISAB projekterar all nyproduktion enligt Sweden Green Building Council:s system Miljöbyggnad, totalbetyg SILVER Council:s system Miljöbyggnad, totalbetyg SILVER. I vissa fall innebär Miljöbyggnads kriterier nya eller högre krav jämfört med SISAB:s anvisningar. T.ex. kan det ställas särskilda krav på beräkning och uppföljning. Kraven beror på vilken nivå (BRONS, SILVER, GULD) som valts för respektive indikator och vilken kriterieversion man arbetar med. Mer information om Miljöbyggnads kriterier och indikatorer finns på SGBC:s hemsida. -]~~

~~[- Se även SISAB:s Goda exempel -][- Miljöbyggnad på SISAB -][- : -]~~

~~[- Nybyggnad -]~~

~~[- Vid nybyggnad av skolor och förskolor ska arbetet med tillgänglighet följa -]BBR.[- För publika delar (nivå 1 enl Utbildningsförvaltningens definition, se längre fram i dokumentet) ska handboken BYGG IKAPP, 7 utgåvan, från Svensk Byggtjänst användas som vägledning. -]~~

~~[- På Myndigheten för Delaktighets hemsida finns checklistor som kan användas för tillgänglighet. Kan användas vid ny- oomoch tillbyggnad. -]~~

~~[- Om- och tillbyggnad -]~~

~~[- Vid tillbyggnad av skolor och förskolor gäller BBR. Det gäller också vid större ombyggnad av skolor och förskolor men med de anpassningar som anges i BBR 1:22 och 3.5. Enkelt avhjälpa hinder ska undanröjas eller minska enligt BFS 2011:13 samt ändringsförfattning BFS 2013:9 - HIN 3. -]~~

~~[- Det tillkommer projektansvarig att tidigt i varje enskilt projekt avgöra om kriterier för ombyggnad uppfylls. Projektgruppen förhåller sig till beslutet och projekterar utifrån satta förutsättningar. Vid tveksamheter ska omfattningen utredas snarast så att projektgruppens arbete kan fortskrida. -]~~

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsnämnden har sedan 2010 beslutat att utföra enkelt avhjälpna hinder i delar av skollokaler.

Skollokaler är arbetslokaler dit allmänheten inte har fritt tillträde och klassas inte som publika lokaler utifrån Boverkets definition. Utbildningsnämnden väljer att på egen ambition eftersträva HIN i delar av lokalerna dit vårdnadshavare/anhöriga har tillträde under skoltid för att exempelvis titta på en uppvisning, besöka rektor etc.

Så här skriver Boverket på sin webbplats om enkelt avhjälpna hinder:

Syftet med reglerna om tillgänglighet

Syftet med reglerna om tillgänglighet är att så många som möjligt ska kunna delta i samhället på lika villkor. Den byggda miljön ska kunna användas både av personer som har full rörlighet och personer som använder till exempel rullstol, rollator eller käpp. Även personer som har nedsatt syn, nedsatt hörsel eller nedsättning av andra orienteringsförmågor ska kunna använda den byggda miljön.

Enkelt avhjälpna hinder, HIN

Enkelt avhjälpna hinder ska åtgärdas, enligt Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpna hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser (BFS 2013:9 - HIN 3). Reglerna i HIN gäller retroaktivt.

I ett PM från SISAB daterat 2024-01-05 fastställs att HKP i Utbildningsförvaltningens HIN-projekt ska placeras så nära entré som möjligt **utan** att detta medför biltrafik – och därmed risk för personsäkerhet – på skolgården. Avstånd entré och HKP kan därmed komma att överstiga 25 m.

{+ Frångänglighet +}

{+ Brandkonsulten ansvarar för frångängligheten, se även Brandanvisning. Avsteg enligt Brandanvisning. +}

{+ Konsulter som berörs av frångänglighetsproblematiken är brand, arkitekt, landskapsarkitekt, tillgänglighet, V och E. +}

{+ Övriga berörda konsulter möjliggör och samordnar att utrymning kan ske och att utrymme för säker utrymningsplats tillskapas. +}

{+ Projekten kommer tillsammans med Utbildningsförvaltningen och stadsdelarna överens om omfattning och nivå på frångänglighet i respektive ombyggnadsprojekt. När tillgänglighetsåtgärder beställs och utförs medför detta automatiskt att frångängligheten också måste beställas och utföras. +}

{+ I ett PM från SISAB daterat 2024-01-05 fastställs att Utbildningsförvaltningen alltid bör beställa utredning av behov av frångänglighetsåtgärder i samband med tillgänglighetsanpassningar för att kunna ta ett medvetet och väl underbyggt beslut om dessa ska genomföras eller ej. Ska lokalerna hyras ut utanför verksamhetstid +}{+ ska +}{+ utredning av frångängligheten beställas. +}

{+ Vid nybyggnad och större ombyggnad utförs alltid säker utrymningsplats enligt Brandskyddsbeskrivning. +}

{+ Funktionsvariationer och utformning +}

{+ Skol- och förskolelokalerna används av personer med flertalet funktionsvariationer. En lugn och harmonisk miljö med tydlighet där det finns plats för olika behov är en bra grund för de flesta elever även om särskilda anpassningar kan behöva göras för enskilda elever. +}

{+ Tänk igenom val av material, gärna naturmaterial, och kulörval. Prioritera milda kulörer före vitt, grått, beige eller starka kulörer. Undvik större kontrast än 0,4 NCS för att uppnå ett harmoniskt intryck. WC-utrymmen planeras noggrant för att uppnå kontrast utan att det samtidigt blir för rörigt med alla sanitetsprodukter som ska finnas på den lilla ytan. Välj samma kulör för samtliga väggar, ljusa färger som kontrasterar mot vitt är att föredra. +}